

„RDA reborn” – a könyvtári referenciamodell és az átalakuló RDA – 2. rész: A 3R projekt, avagy az RDA megújulása

Míg a cikk első részében a megújuló RDA elméleti hátterét jelentő, a szabályzat átformálását megalapozó IFLA-féle könyvtári referenciamodellbe (IFLA LRM) nyújtottunk némi betekintést, ezúttal azt mutatjuk meg, milyen várható változásokat indukál a modell implementálása a korábbi megközelítést illetően. Írásunkban jelentős részben építettünk Gordon Dunsire, az RDA fejlesztéséért felelős szervezet (RDA Steering Committee) elnökének előadásaira¹.

Tárgyszavak: bibliográfia; katalogizálás; szabályzat

Bevezetés

A 2017-es év komoly változásokat hozott az RDA szabályzat fejlesztésében. A korábbi szervezeti háttér megújítása mellett elindult a szabályzat publikálási keretének (RDA Toolkit), ezzel együtt magának a szabályzat tartalmának az újrastrukturálását és újratervezését célzó 3R projekt (*RDA Toolkit Restructure and Redesign Project*), amely az RDA korábbi hiányosságait és ellentmondásait az IFLA LRM modellre alapozva szándékozik kiküszöbölni, egyszersmind a bővülő nemzetközi felhasználói kör igényeinek megfelelő, korszerű alkalmazási környezetet kíván létrehozni. Az új RDA Toolkit az elképzelések szerint az eddigieknél rugalmasabb, a szerkesztői és fordítói munkát hatékonyabban támogató, felhasználóbarát eszköz lesz. Jelen cikkünkben a szabályzat várható tartalmi módosulásaira koncentrálnunk az LRM átültetése függvényében.

Újrastrukturálás

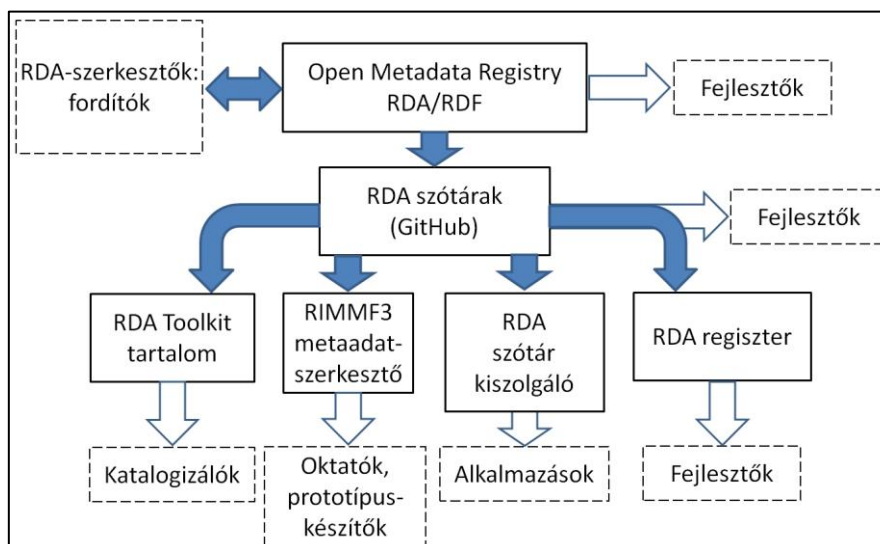
Az RDA eredeti, angol nyelvű változatának fejlesztését 2017 áprilisában felfüggesztették. A szabályzat régi tartalma emellett – többek között az érintett intézmények határozott kérésére² – az új verzió megjelenése után is várhatóan hosszabb ideig elérhető lesz.

A 3R projekt által átszabott Toolkit a tervek szerint általános instrukciókat tartalmazó, részint bevezető jellegű fejezetekből, az adatelemeket entitásonként

definiáló „entitásfejezetekből”, a kapcsolati hierarchiák ismertetéséből, illetve a felhasználók által létrehozott – például egyes intézményi munkafolyamatokat bemutató – tartalmakból épül fel. Az entitásfejezetek kitérnek majd az adatrögzítés négy útjára (ld. alább).³ Az RDA magját az adatelemek leírása adja, amelynek forrása az *elemkészletek és értékszótárak* RDF-ként való publikálására létrehozott, a *Nyílt metaadatok jegyzékében* (Open Metadata Registry) publikált, bárki által – a közeli jövőben magyar nyelven is – letölthető „RDA Reference” adatállomány (1. ábra, 1., 2. táblázat). Az elemkészletek az entításokra, ismérvekre, entitáskapcsolatokra, illetve kapcsolatjelölőkre vonatkozó információkat tartalmazzák, jelesül azok definícióit, a hatóköreikre vonatkozó megjegyzést, illetve – természetesen – a vonatkozó forrásazonosítókat (URI). Az értékszótárak az RDA-alapú leírásokban alkalmazandó ellenőrzött terminológiákat tartalmazzák RDF-ben, SKOS-fogalmakként definiálva, valamint egy általános RDA-terminológiát.

Az új entitások és az RDA

A cikk első részében láthattuk, hogy az IFLA LRM a *res* entitást definiálja csúcSENTITÁSKÉNT. Az RDA-ban a *res* szerepét az *RDA entitás* tölti be, utóbbi a *res* – RDF-értelemben vett – alosztálya (rdfs:subClassOf⁷). A 2. ábrán közölt gráf a könyvtári referenciamodellből vett új entitások (*nomen*, *hely*, *időtartomány* (v. *időtartam*), *kollektív ágens*, *ágens*) helyét mutatja az RDA-n belül, valamint az új és régi entitások magas szintű kapcsolatait.

1. ábra Az „RDA Reference” adatfolyamata⁴

1. táblázat

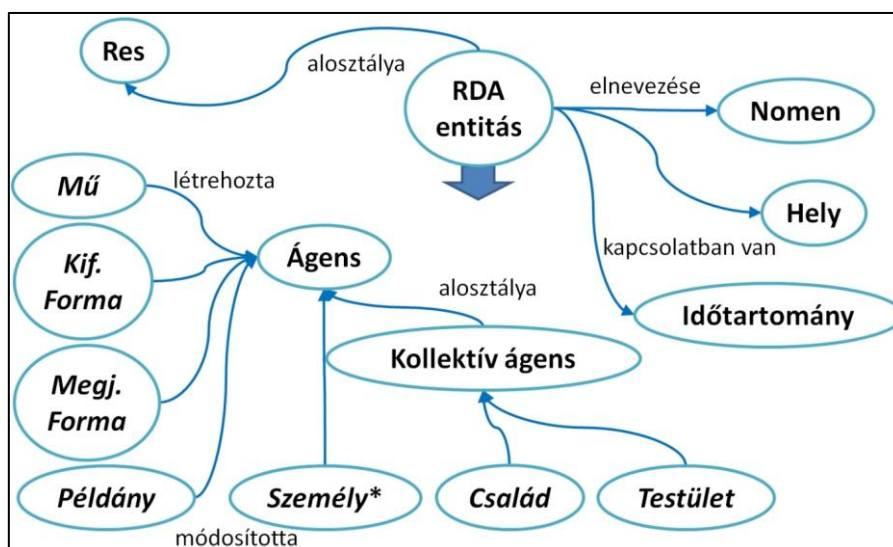
Részlet az RDA elemkészletének magyar nyelvű fordításából⁵

reg_id	*name_hu	*label_hu	description[0]_hu	*uri	*type
25244	kapcsolódóEntitásMegjelenésiforma	van kapcsolódó entitása (megjelenési forma)	Egy megjelenési formát hozzákapcsol egy entitáshoz, amely egy éppen leírt megjelenési formához kötődik.	rdam:P30264	property
25245	kapcsolódóMűMegjelenésiforma	van kapcsolódó műve (megjelenési forma)	Egy megjelenési formát hozzákapcsol egy műhöz, amely egy éppen leírt megjelenési formához kötődik.	rdam:P30265	property
25246	kapcsolódóKifejezésiformaMegjelenésiforma	van kapcsolódó kifejezési formája (megjelenési forma)	Egy megjelenési formát hozzákapcsol egy kifejezési formához, amely egy éppen leírt megjelenési formához kötődik.	rdam:P30266	property
25247	kapcsolódóÁgensMegjelenésiforma	van kapcsolódó ágense (megjelenési forma)	Egy megjelenési formát hozzákapcsol egy ágenshez (személyhez, családhoz vagy testülethez), aki/amely egy éppen leírt megjelenési formához kötődik.	rdam:P30267	property
25248	kapcsolódóSzemélyMegjelenésiforma	van kapcsolódó személye (megjelenési forma)	Egy megjelenési formát hozzákapcsol egy személyhez, aki egy éppen leírt megjelenési formához kötődik.	rdam:P30268	property
25249	kapcsolódóCsaládMegjelenésiforma	van kapcsolódó családja (megjelenési forma)	Egy megjelenési formát hozzákapcsol egy családhoz, amely egy éppen leírt megjelenési formához kötődik.	rdam:P30269	property
25250	kapcsolódóTestületMegjelenésiforma	van kapcsolódó testülete (megjelenési forma)	Egy megjelenési formát hozzákapcsol egy testülethez, amely egy éppen leírt megjelenési formához kötődik.	rdam:P30270	property
25251	kapcsolódóKollektívÁgensMegjelenésiforma	van kapcsolódó kollektív ágense (megjelenési forma)	Egy megjelenési formát hozzákapcsol egy kollektív ágenshez, amely egy éppen leírt megjelenési formához kötődik.	rdam:P30271	property
25252	kapcsolódóHelyMegjelenésiforma	van kapcsolódó helye (megjelenési forma)	Egy megjelenési formát hozzákapcsol egy helyhez, amely egy éppen leírt megjelenési formához kötődik.	rdam:P30272	property
25253	kapcsolódóIdőtartamMegjelenésiforma	van kapcsolódó időtartama (megjelenési forma)	Egy megjelenési formát hozzákapcsol egy időtartamhoz, amely egy éppen leírt megjelenési formához kötődik.	rdam:P30273	property
25254	kapcsolódóNomenMegjelenésiforma	van kapcsolódó nomenje (megjelenési forma)	Egy megjelenési formát hozzákapcsol egy nomenhez, amely egy éppen leírt megjelenési formához kötődik.	rdam:P30274	property

2. táblázat

Részlet az RDA „tartalom típusa” értékszótárának magyar nyelvű fordításából⁶

reg_id	*preferred label[0]_hu	ToolkitLabel_hu	definition[0]_hu	*uri
519	zenei lejegyzés	zenei lejegyzés	Tartalomtípus, amely olyan tartalomból áll, amelyet vizuális érzékelésre szánt zenei lejegyzés valamely formájával fejeznek ki.	RDAContent Type:1010
520	előadott zene	előadott zene	Tartalomtípus, amely olyan tartalomból áll, amelyet hallható formájú zenén keresztül fejeznek ki.	RDAContent Type:1011
521	hangok	hangok	Tartalomtípus, amely olyan a nyelvtől és a zenétől különböző tartalomból áll, amelyet hallható formában fejeznek ki.	RDAContent Type:1012
522	beszéd	beszéd	Tartalomtípus, amely olyan tartalomból áll, amelyet hallható formájú nyelven keresztül fejeznek ki.	RDAContent Type:1013
523	állókép	állókép	Tartalomtípus, amely olyan tartalomból áll, amelyet vonallal, alakattal, árnyékolással stb. fejeznek ki, amit állóképként vagy kétdimenziós képként való vizuális érzékelésre szántak.	RDAContent Type:1014
524	tapintható kép	tapintható kép	Tartalomtípus, amely olyan tartalomból áll, amelyet vonalakkal, alakzatokkal és/vagy egyéb formákkal fejeznek ki, amelyeket arra szánunk, hogy tapintással kétdimenziós állóképként érzékeljék őket.	RDAContent Type:1015
525	tapintható zenei lejegyzés	tapintható zenei lejegyzés	Tartalomtípus, amely olyan tartalomból áll, amelyet olyan zenei lejegyzési formával fejeznek ki, amelyet tapintásos érzékelésre szánunk.	RDAContent Type:1016

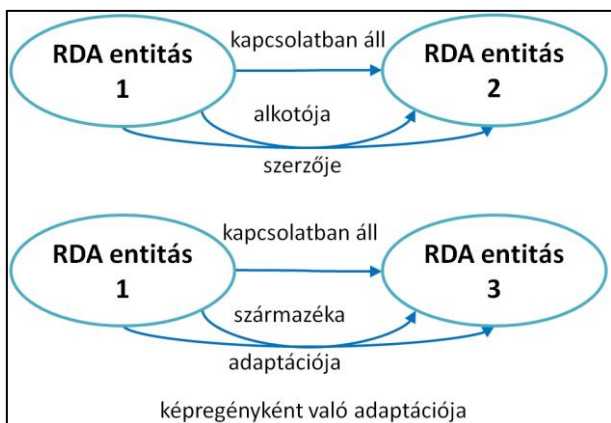

2. ábra Új és régi entitások az RDA-ban
(Kif. forma = Kifejezési forma, Megj. forma = Megjelenési forma)

Az ábrán dőlt betűvel jelöltük a régi entitásokat. Külön említést érdemel a *személy* entitás, miután ennek meghatározását az IFLA LRM a létező (vagy létezett) egyénekre korlátozza, kizárva a

fiktív személyeket (pl. istenségeket, irodalmi művek szereplőit). Ezzel visszatér az FRBR hasonlóan korlátozó definíciójához, amelyet a FRAD⁸ terjesztett ki az utóbbi entitásokra.

Az RDA entitáskapcsolatai az IFLA LRM magas szintű kapcsolatainak pontosításaiént/finomításaiént (*refinement*), konkrétan: elemek altípusaiént határozódnak meg. Hogy ezt értsük, tudnunk kell, hogy az RDA elemkészlete elemekből, azok altípusaiból, valamint részelemekből (subelement) áll. A cím elem altípusai például a *főcím*, *párhuzamos főcím*, *egyéb címinformáció*, míg a megjelenésre vonatkozó közlés részlemeze a *megjelenés helye*, a *kiadó neve*, a *megjelenés időpontja*. Az elemek altípusai RDF-megközelítésben altulajdonságok (rdfs:subPropertyOf⁹). Amiről tehát ez esetben szó van, hogy egy magas szintű kapcsolat, mint például az IFLA LRM-ben a *res* két típusa között fennálló „*kapcsolatban áll*” („is associated with”), az RDA-n belül két *RDA entitás* között értelmeződik, majd ennek pontosítása/finomítása lehet adott esetben a *mű* és az *agens* között definiált „*alkotója*” kapcsolat, illetve – a további pontosítás/finomítás eredményeként – a még specifikusabb „*szerzője*” kapcsolatjelölő (3. ábra).

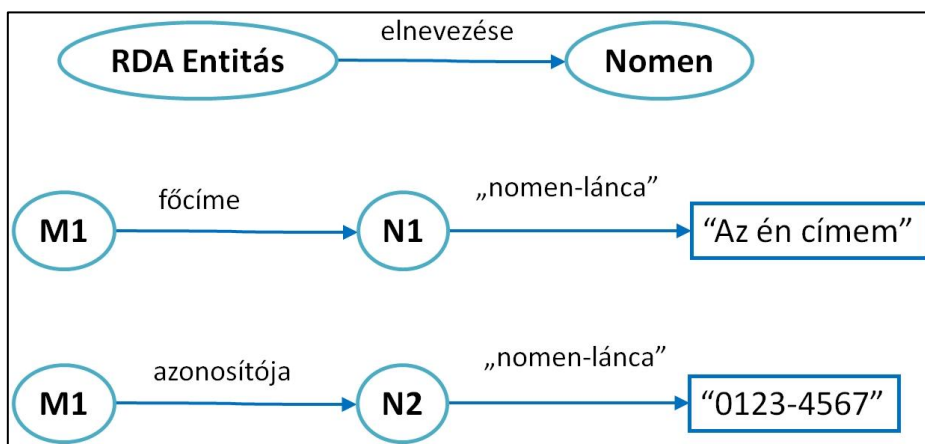
3. ábra Pontosítás/finomítás

A 3. ábrán látható másik példa két *kifejezési forma* közötti kapcsolatot szemléltet. Itt a *származéka* kapcsolat további finomításai az *adaptációja*, végül a *képregényként való adaptációja*.

Nomen

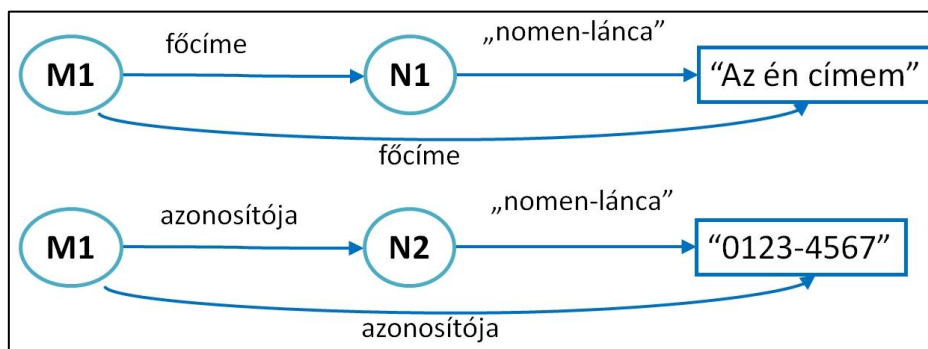
Az egyik legfontosabb változást a *nomen* bevezetése jelenti. Az *RDA entitás* és az új entitás közötti kapcsolat az „*elnevezése*” („*has appellation*”), ami lényegében azt jelenti, hogy mindennek van valamilyen neve. A *nomen* voltaképp az egyéb entitások címkézésére és azonosítására szolgáló neveket, címeket stb. kifejező, karakterekből vagy egyéb jelekből felépülő láncoknak (*stringeknek*) az osztálya. Az ilyen láncok tehát az entitás elnevezései vagy címkéi, és a következő (4.) ábrán – magyarul jobb híján – „*nomen-lánca*” kapcsolattal (eredetileg: „*has nomen string*”) illesztjük őket a vonatkozó *nomen* entitáshoz.

A jelenlegi RDA-ban az entitás és az őt azonosító címke közötti kapcsolat kifejezésére a magas szintű entitáskapcsolat pontosítása/finomítása szolgál, adott esetben a „*főcíme*” tekinthető a *megjelenési forma* (M1) és *nomen* (N1) közötti „*elnevezése*” kapcsolat pontosításának/finomításának. A „*nomen-lánca*” kapcsolja össze a *noment* és az őt reprezentáló jelegyüttest (címkét). A mostani RDA mindamellett a „*főcíme*+”*nomen-lánca*” és „*azonosítója*+”*nomen-lánca*” kapcsolati láncokat kiküszöböli, helyette a „*főcíme*”¹⁰, illetve „*azonosítója*”¹¹ ismérveket használja (5. ábra).

4. ábra A NOMEN entitás és az RDA 1.

5. ábra A NOMEN entitás és az RDA 2.

A példában látható azonosító látszólag egy ISSN-szám, de ebben nem lehetünk egészen biztosak. Hogy biztosat tudjunk, további információkra van szükségünk, és éppen ez az, ami azt indokolja, hogy az ilyen típusú címkéket külön entitásként kezeljük, mert csak úgy tudunk ismérveket vagy entitáskapcsolatokat fűzni hozzájuk.

Az adatrögzítés négy útja az RDA-ban

A négy út az értékek rögzítésének módjára vonatkozik. Az első a *nem-strukturált* leírás. Ilyenek a leírásban tükrözött adatok, a megjegyzések szövegei: „Műfaja regény”. Az ilyen módon rögzített adat szabadszövegesen kereshető, de nem rendelkezik gépileg feldolgozható struktúrával. A *strukturált* leírások esetén ezzel szemben az értékeket jellemzően besorolási állományokból, értékszótárakból vesszük, és egy (külső) adatsémát követve rögzítjük: „655 7# \$aregény\$2doktip”. Ezzel a példával rögtön „át is tévedünk” az adatrögzítés harmadik útjára: a \$2 almező tartalma ugyanis egy kód, amely a dokumentumtípusok lokális szótárát azonosítja, vagyis egy helyi azonosítóról van szó. Míg tehát az első két út esetén alapvetően a *leírás* a cél, addig a 3. és 4. esetében az *azonosítás* van a középpontban. Az *azonosító* meghatározása az új RDA-ban még nem tisztázott, a „piszkozat” szerint: „Egy kódból, számból vagy egyéb láncból álló *nomen*, amely általában független a természetes nyelvtől és a társadalmi elnevezési konvencióktól”. Magyarán az azonosító eltér a nyelvalapú leírásoktól (ld. 1. és 2. út). A 3. út a helyi azonosító használatára vonatkozik, itt tehát egy globális értelemben nem egyedi azonosítóról van szó („doktip”). A lokális azonosítók is származhatnak ugyanakkor besorolási állományokból. A 4. út kivezet minket a kapcsolt adatok (Linked Data) világába, ez egy globális értelemben unikális, egyben perzisztens nemzetközi forrásazonosító

(*International Resource Identifier*, IRI) alkalmazását jelenti. Erre példa lehet a következő:

<http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh99001562>.

Az URI mögött – a Kongresszusi Könyvtár kapcsolt adat szolgáltatásán (Linked Data Service) belül – a regényműfajra vonatkozó komplett adatlapot találjuk (6. ábra).

Ahogy a 7. ábrán látjuk, ha egy entitáshoz hozzákapszolunk egy másik entitást, akkor – a jelenlegi RDA útmutatását követve – az utóbbi („kapcsolódó”) entitásra utalhatunk *nem-strukturált* vagy *strukturált leírással*, illetve *azonosító* segítségével. Ezen felül az RDA jelenlegi modelljében módunkban áll egy nemzetközi forrásazonosítóval (IRI-vel vagy URI-val) azonosított entitást kapcsolnunk az entitásunkhoz, ebben az esetben ez a kapcsolt entitás egy *dolgot* reprezentál, nem egy karakterláncot vagy egyéb jelegyüttest. Miután pedig minden dolognak van neve, ahogy fentebb említettük, így ehhez az entitáshoz – az egy-egy *nomen* entitáson keresztül – a többi címkét is hozzákapszolhatjuk. Ilyen módon az adatrögzítés négy RDA-s útja („4-fold path”) az IFLA LRM „*elnevezése*” entitáskapcsolatának egyfajta kiterjesztéseként fogható fel.

A következő, ugyancsak *Gordon Dunsire* által közölt¹² (8.) ábra az egyes RDA-kapcsolati elemek összefüggéseit mutatja meg a *mű* és *nomen* viszonylatában. Tekinthezünk rá úgy is, mint az érintett RDA-kapcsolati elemek ontológiájára, amelyben az egyes kapcsolati elemeket összekötő kapcsolatokat RDF-értelemben vett altulajdonság¹³ kapcsolatként fogjuk fel, de kezelhetjük a kapcsolatokat úgy is, mint amelyek altípus-kapcsolatokat fejeznek ki, és ebben az esetben az ábra a kapcsolati hierarchiát hivatott bemutatni. (Az új elemeket szaggatott vonal jelzi. Az AHP rövidítés az „*autorizált hozzáférési pont*” kifejezést takarja, a HPV a „*hozzáférési pont-változatra*” utal.)

Fiction

Use as a form subdivision under names of countries, cities, etc., names of individual persons, families, and corporate bodies, and under classes of persons, ethnic groups, names of deities and mythological or legendary figures, individual and groups of fictitious and legendary characters, and topical headings for collections of stories or novels on those subjects. Also use under names of individual persons and historic events for individual works of biographical or historical fiction, and under animals for individual stories about animals.

URI(s)

- > <http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh99001562>
- > <info:lc/authorities/sh99001562>
- > <http://id.loc.gov/authorities/sh99001562#concept>

Instance Of

- > [MADS/RDF GenreForm](#)
- > [MADS/RDF Authority](#)
- > [SKOS Concept](#)

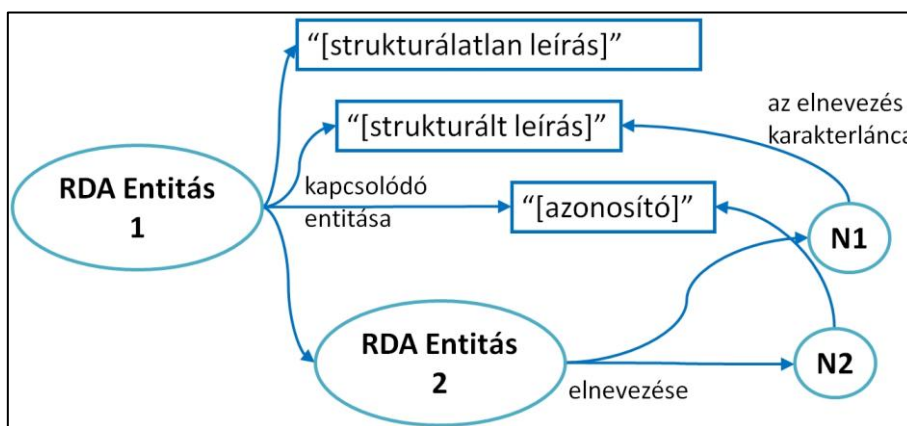
Scheme Membership(s)

- > [Library of Congress Subject Headings](#)

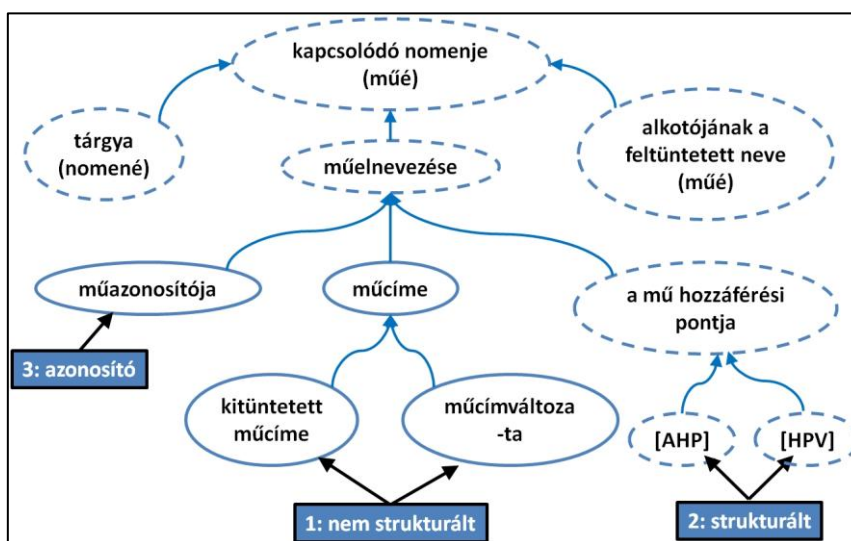
Collection Membership(s)

- > [LCSH Collection - Subdivisions](#)
- > [LCSH Collection - GenreForm Subdivisions](#)

6. ábra A regényműfaj adatlapja a Kongresszusi Könyvtár kapcsolt adat szolgáltatásában (részlet)

7. ábra Az adatrögzítés négy útja az RDA-ban

8. ábra RDA-kapcsolatok összefüggései a mű és nomen viszonylatában

Ahogy látjuk, a címhez tartozó elemek egy hierarchikusan felépülő csoportot alkotnak, ugyanakkor a jelenlegi RDA-ban is meglévő „műazonosítója” (“[has] identifier for work”) kapcsolat miatt szükség van egy magasabb szinten definiált kapcsolatra (“műelnevezése”= “has appellation of work”), amelynek az előbbiek az altípusai vagy altulajdon-ságai. Erre azért van szükség, mert a műazonosító nem címtípusú adat. Az említettekől eltérően a „műelnevezése” kapcsolattól magasabban definiált az „alkotójának a feltüntetett neve” kapcsolat, amely lehetőséget biztosít arra, hogy az alkotó nevét abban az alakjában kapcsoljuk a műhöz, ahogy az a szerzőségi közlésben megjelenik. Ennek jelentősége az alábbiakból kiderül.

Geronimo Stilton és a reprezentativitás

A közlés a megjelenési formáról a megjelenési forma entitáshoz kapcsolódó negyedik ismérv az IFLA LRM vonatkozó táblázatában, amely – a 3R projekt folyamánként – új fogalomként jelenik meg az RDA Toolkitben (3. táblázat).¹⁴

Kulcskérdés tehát a reprezentativitás, vagyis, ahogy a definíció magyarázatában fogalmazunk, hogy maga a bibliográfiai forrás hogyan jeleníti meg önmagát. Az adatok tükrözése tehát az eddigiéknél szigorúbb formában történik, mind a nagybetűk használata, mind a központozás, illetve a

szórend megtartása tekintetében. A felhasználói feladatok közül¹⁶ az azonosítás van előtérben, másfelől egyszerűsödik a digitális tartalmak metaadatulása, amennyiben az adatok a karakterfelismertett digitalizált tartalmakból csakúgy, mint az eleve digitálisan született forrásokból, automatizált módon kinyerhetők, tükrözve az eredeti tipográfiát, illetve az adatok elrendezését, megjelenését.

Nézzünk mindegyre egy, a nem-humán típusú ágensek lehetséges kezelését is szemléltető példát (ugyancsak Gordon Dunsire egyik előadásából¹⁷) (9. ábra).

	A megjelenési forma címe és szerzőségi közlésé	Geronimo Stilton THE CHEESE EXPERIMENT
	Főcím [normalizált]	The cheese experiment
	Főcímmre vonatkozó szerzőségi közlés	Geronimo Stilton
	Alkotójának a feltüntetett neve (mű)	Stilton, Geronimo

9. ábra Példa az adatok újszerű, szigorúbb tükrözésére a leírásban

3. táblázat

A közlés a megjelenési formáról ismérv az IFLA LRM-ben¹⁵

azonosító	entitás	ismérv	definíció
LRM-E4-A4	MEGJELENÉSI FORMA	Közlés a megjelenési formáról	A megjelenési forma példányain található olyan közlés, amely megítélésünk szerint fontos ahhoz, hogy a felhasználó megértse, az adott bibliográfiai forrás hogyan jeleníti meg önmagát.
	Kiterjedése		A közlés a megjelenési formáról ismérv alapesetben a megjelenési forma példányaiban megmutató forrásból származó közlés tükrözése. A tükrözés módját az egyes implementálások szabályozzák. Egy megjelenési forma a legtöbb esetben több, különböző típusú közléssel jellemezhető. A legtöbb implementálásban ezeket a közléseket a felhasználói szükségletek szempontjából megfelelőnek ítélt részletességgel rögzítik. A közlés a megjelenési formáról ismérv például a következő tükrözött elemeket tartalmazhatja: megjelenésre vonatkozó közlés (egyben), vagy: megjelenési helyre vonatkozó közlés + a kiadó nevére vonatkozó közlés + a megjelenés idejére vonatkozó közlés (három különálló közlés-ként).

Ahogy a 9. ábrán látjuk, a *mű* szerzője fiktív személy, egy képregényhős. A *megjelenési formára* vonatkozó közlésben az új elveknek megfelelő hűséggel, „amit látsz, azt kapsz” alapon (vö. WYSI-WYG) tükrözzük a metaadatokat. Hogy az álnév egy közbeiktatott *agens* révén kapcsolódik a *mű*höz (vö. 10. ábra), vagy esetleg közvetlenül, egy új kapcsolatjelölő („alkotójának a feltüntetett neve”) segítségével, egyike azoknak a kérdéseknek, amelyeket a fejlesztést irányító bizottságnak (RDA Steering Committee), azon belül is a Fiktív Entitások Munkacsoportnak (RSC Fictitious Entities Working Group) a 3R projekt lezárásáig meg kell válaszolniuk.

10. ábra Az álnév hozzákapcsolása a *mű*höz egy *agens* entitás közbeiktatásával

További újdonságok az RDA-ban

1. Reprezentatív kifejezési formája ismérv (LRM-E2-A2)

Aki az FRBR-modellel először találkozik, hamar szembesül azzal a problémával, amelyet a *mű* és *kifejezési forma* közti, alapvetően filológiai természetű különbségtétel jelent. Mely szöveget tekintjük a *Piroska* és a *farkas* eredeti változatának, illetve mennyiben tekinthetők az „eredeti műtől” jelentős mértékben eltérő későbbi változatok az adott *mű*höz kapcsolódó *kifejezési formának*? A BIBFRAME 2.0 fejlesztői egy könnyed mozdulattal

4–5. táblázat

A reprezentatív kifejezési formára vonatkozó új RDA-elemek

elnevezés:	<i>reprezentatív kifejezési formája</i>
definíció:	a <i>mű</i> nek az a <i>kifejezési formája</i> , amely kanonikus adatforrásnak tekinthető a <i>mű</i> azonosítása tekintetében
érvényességi kör:	<i>mű</i>
értéktartomány:	<i>kifejezési forma</i>
példa:	William Shakespeare „Hamlet” <i>reprezentatív kifejezési formája</i> F1 (First Folio)

elnevezés:	a <i>reprezentatív kifejezési formája (...-nak)</i>
definíció:	egy olyan <i>mű</i> , amely egy <i>kifejezési formát</i> használ a <i>mű</i> azonosításához kanonikus adatforrásként
érvényességi kör:	<i>kifejezési forma</i>
értéktartomány:	<i>mű</i>
példa:	F1 (First Folio) a <i>reprezentatív kifejezési formája</i> William Shakespeare „Hamlet”-nak

átvágták a gordiuszi csomót, modelljüket háromszintűvé (*Mű*, *Instancia*, *Példány*) redukálva az adott *mű*höz diuzsi csomót, modelljüket három FRBR (és IFLA LRM) sugallta négy alapszint (*mű*, *kifejezési forma*, *megjelenési forma*, *példány*) alkalmazása helyett.¹⁸ Az IFLA LRM a kérdés másfajta megközelítését nyújtja a *mű*vel jellemző *Reprezentatív kifejezési formája ismérv* bevezetésével; ennek definíciója: „A mű jellemzését tekintve lényeginek ítélt ismérv, amelynek értékei a mű reprezentatív vagy kanonikus kifejezési formájából származnak”.¹⁹ Fontos megjegyeznünk, hogy az IFLA LRM nem határozza meg a *reprezentatív kifejezési forma* entitást, mint a *kifejezési forma* entitás alosztályát, de másféle definícióját se adja. Ésszerű ugyanakkor feltételezni, hogy a *reprezentatív kifejezési forma* a *mű*nek az alkotói szándékot legjobban tükröző, vagy a felhasználók által kanonikusnak gondolt *kifejezési formája*.²⁰ Az új RDA-ban tehát a következő entitáskapcsolatokkal számolhatunk (4–5. táblázat).

2. Diakronikus és statikus művek

Az új RDA a tervek szerint megkülönböztet *diakronikus* és *statikus műveket*.²¹ Előbbiek tartalma az idővel változik, míg utóbbiaké az idő egy adott pontjában rögzül. Diakronikus művek jellemzően az időszaki kiadványok, sorozatok. Esetükben a *tervet* rögzítjük (a várható időszakosságot, nyelvet, kötettszámot stb.), nem az eredményt. Ha teljessé váltak, többé nem tekintendők diakronikusnak. A diakronikus művek kapcsán az RDA-ban új kategóriák jelennek meg: integráló monografikus mű, szekvenciális monografikus mű, integráló folytatódó mű, sorozati mű (szekvenciális folytatódó mű).

3. Új általános fejezetek²²

Amellett, hogy a fejezetek egy részének tartalma nagyban módosul (pl. *Bevezetés*, *Felhasználói feladatok*, *Adatforrások* stb.), a már említettek mellett (pl. *Reprezentatív kifejezési forma*) további új fejezetek is kerülnek a Toolkitbe, így például egy hiánypótló *RDA terminológia*, valamint külön fejezet foglalkozik a származással, a *nomen* entitás használatával, illetve a *nem-humán személyekkel*.

4. Rögzítés vs. tükrözés

Hosszabban kerül kifejtésre a rögzítés (recording) és a tükrözés (transcription) közötti különbség. Ami pedig az utóbbit illeti, az RDA a jövőben különbséget tesz alapvető (közvetítés nélküli) és normalizált (közvetített) tükrözés között. Utóbbi a jelenlegi eljárásmodot takarja, az előbbi pedig a megjelenéshez (ld. reprezentativitás) való szigorúbb ragaszkodást (pl. az adatforráson megjelenő nagybetűs írás, valamint szórend tükrözése).²³

Zárszó

Jelen írásunkban megpróbáltuk összefoglalni azokat a lényegibb változásokat, amelyekre az RDA fejlesztői némi rálátást engedtek. Ahogy láttuk, a 3R projekt kiemelt célja az új LRM-entitások implementálása, emellett az utasítások minél általánosabbá tétele, valamint magának az eszköznek (RDA Toolkit) a korszerűsítése – többek között – a felhasználói felület megújításával. Mindamellett, ahogy arra *Kathy Glennan* felhívja a figyelmet²⁴, az RDA új változata nem tekintendő egy RDA 2.0-nak, sokkal inkább a szabályzat egy – FRBR-i értelemben vett – új *kifejezési formájának*.

Jegyzetek és hivatkozások

- 1 Az előadások anyaga letölthető innen: <http://www.gordondunsire.com/presentations.htm> (Megtek.: 2018. január 22.)
- 2 EURIG Statement to the 3R Project – October 2017 – <http://www.rda-rsc.org/sites/all/files/EURIG%20Statement%20to%20the%203R%20Project%20-%20October%202017.pdf> (Megtek.: 2018. január 22.)
- 3 GLENNAN, Kathy: RDA, Linked Data, & the 3R Project, elhangzott: Preconference to ALA Midwinter meeting in Denver, Colorado, 2018. február 11. – <http://www.rda-rsc.org/sites/all/files/RDA%20Linked%20Data%20and%203R%20Glennan.pdf> (Megtek.: 2018. március 20.)
- 4 Ez és a további illusztrációk a Gordon Dunsire előadásaiban használt ábrák alapján készültek (ld. 1. pont!).
- 5 A fordítás Bánhegyi Zsolt munkája.
- 6 A fordítás Orbán Éva munkája.
- 7 Bővebben: https://www.w3.org/TR/rdf-schema/#ch_subclassof; <https://www.infowebml.ws/rdf-owl/subClassOf.htm> (Megtek.: 2018. március 20.)
- 8 FRAD: Functional Requirements for Authority Data (2013) – https://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/frad/frad_2013.pdf (Megtek.: 2018. március 20.)
- 9 Bővebben: https://www.w3.org/TR/rdf-schema/#ch_subpropertyof; <https://www.infowebml.ws/rdf-owl/subPropertyOf.htm> (Megtek.: 2018. március 20.)
- 10 <http://www.rdaregistry.info/Elements/m/#P30156> (Megtek.: 2018. március 20.)
- 11 <http://www.rdaregistry.info/Elements/m/#P30004> (Megtek.: 2018. március 20.)
- 12 DUNSIRE, Gordon: LRM-RDA, elhangzott: Impact of the IFLA LRM on ISBD, RDA, and Other Bibliographic Standards, Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu, Wrocław, 2017. augusztus 25. – <http://www.gordondunsire.com/pubs/pres/LRMRDAIFLA17.pptx> (Megtek.: 2018. március 20.)
- 13 Lásd a 9. jegyzetet!
- 14 Lásd a 3. jegyzetet!
- 15 IFLA Library Reference Model (IFLA LRM) – <https://www.ifla.org/publications/node/11412>, p. 49. (Megtek.: 2018. március 20.)
- 16 Lásd a cikk első részét!
- 17 DUNSIRE, Gordon: Aligning RDA with the LRM, elhangzott: EURIG Annual Meeting 2017, Fiesole és Firenze, 2017. május 8-10. – <http://www.gordondunsire.com/pubs/pres/AlignRDALRMEU17.pptx> (Megtek.: 2018. március 20.)
- 18 Overview of the BIBFRAME 2.0 Model – <https://www.loc.gov/bibframe/docs/bibframe2-model.html> (Megtek.: 2018. március 20.)
- 19 Lásd a 15. jegyzetet, p. 41.!
- 20 GLENNAN, Kathy: Representative expressions, elhangzott: Preconference to ALA Midwinter meeting, Denver, Colorado, 2018. február 9. – <http://www.rda-rsc.org/sites/all/files/Representative%20expressions.pdf> (Megtek.: 2018. március 20.)

²¹ GLENNAN, Kathy: RDA Steering Committee Update, elhangzott: Preconference to ALA Midwinter meeting, Denver, Colorado, 2018. február 10. – <http://www.rda-rsc.org/sites/all/files/RDA%20Steering%20Cmte%20update%20Midwinter%202018.pdf> (Megtek.: 2018. március 20.)

²² Lásd uo.!

²³ BARNHART, Linda: RDA data recording methods, transcription, and manifestation statements, elhangzott: Preconference to ALA Midwinter meeting, Denver, Colorado, 2018. február 9. – <http://www.rda-rsc.org/sites/all/files/Recording%20methods%20transcript-ion%20and%20manifestation%20statements.pdf> (Megtek.: 2018. március 20.)

²⁴ Lásd 3. jegyzetet!

Beérkezett: 2018. III. 20-án.

